

ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК УНИВЕРСИТЕТИ

МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ

Республика илмий-амалий конференция
материаллари тўплами

Тошкент 2021

ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК УНИВЕРСИТЕТИ

МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ
ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ЖИХАТЛАРИ

Республика илмий-амалий конференция
материаллари тўплами

2021 йил ноябрь

Тошкент 2021

4. Баротов Ш.Р. Психологик хизмат: Магистрлар учун дарслик. – Т.: “Наврўз” нашриёти, 2018. – 344 б.
5. Аvezов О.Р. ва бошқ. Шахс психологияси. Б; Дурдона, 2019.
6. Кокс Т. Стресс. Пер. с англ. М.: Медицина, 1981
7. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме. Пер. с англ. М.: Медицина, 1960.

МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМДА ЎСМИРЛАРНИ ГУРУХИЙ МУЛОҚОТГА ЎРГАТИШДА ПСИХОЛОГИК ТРЕНИНГЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

Г.Б.Худойкулова - Бухоро давлат университети, “Психология”
кафедраси катта ўқитувчиси

Ўсмирларнинг жамиятда ҳамкорликдаги фаолиятлари жараёнида уларда ҳосил бўладиган тасаввурлар, фикрлар, эътиқодлар, ғоялар, ҳис-туйғулар, кечинмалар, турли хил хулқ-атвор шакллари, ҳар бир шахснинг жамиятда яшаши унинг социал нормаларга риоя қилган ҳолда ўзига ўхшаш одамлар билан ўрнатадиган мураккаб ўзаро муносабатлари ва уларнинг таъсирида ҳосил бўладиган ҳодисаларнинг табиатини ва қонуниятларини тушунтириб беришда психологик тренинг катта аҳамиятга эга.

Биринчидан, ўзбек халқи ва Ўзбекистонда яшаётган бошқа миллат вакилларида асрлар давомида шаклланиб, сайқал топган муомала маданияти, одоб-ахлоққа алоқадор фазилатлар ва қадриятлар борки, улар дунё цивилизацияси доирасида жуда юқори баҳоланиб келинмоқда. Лекин, ана шу олижаноб инсоний муносабатларда айрим жиҳатлар борки, улар айнан социал психологик тренингни ташкил қилиш ва ўтказишда ўзига хос хусусиятларни келтириб чиқаради. Масалан, ўзгалар фикрига эргашиш, шахс ёши ва ҳаётий тажрибасини, жамиятдаги обрў-эътиборни ҳар қандай шароитда ҳам ҳисобга олиш, танқид ёки ўзини танқид қилишда юз-хотирлик фазилатлари, ўз ҳиссий кечинмаларини ўзгалар олдида очик-ойдин изҳор қилмаслик, Европа стандартлари бўйича социал психологик тренингни ташкил қилиш ва ўтказишга монелик қилиши мумкин. Иккинчидан, халқнинг, айниқса, ёшларнинг янгиликларга интилувчанлиги, янги инновацион технологиялар, хорижий тилларни ўрганишга интилувчанлиги ва бу борадаги ёшлар иқтидорини ҳисобга оладиган бўлсак, уларда жаҳон талаблари даражасида тренингларни фақат ёшлар аудиториясида ташкил этиш мақсадга мувофиқмикин, деган табиий савол пайдо бўлади.

Маълумки, янгилик доимо айрим қийинчиликлар ва кишилар онгидаги тўсиқлардан ўтиб, ҳаётда ўз аксини топади. Социал психологик тренингнинг шахс тарбияси, унинг социал вазиятларга тўғри мослашиши, мулоқот маданияти ва техникасининг ҳосил бўлишидаги аҳамияти чексиз. Лекин бунга ўхшаш технологиялар инсоний муносабатлар соҳасида янги бўлиб, уларни кенг амалиётга жорий этишда халқнинг психологияси, унинг минг йиллар мобайнида шаклланиб, халқ онги ва хотирасида сақланиб, мустаҳкам ўрнашиб

кетган анъаналар, расм-русумлар ва одатлар қаторида ўз ўрнини топишига алоқадор маҳаллий ҳамда миллий ўзига хосликни ҳисобга олиш зарур.

Ҳар қандай вазият ёки омил доирасида ҳам этнопсихологик ва ҳудудий ўзига хосликлар ҳисобга олинishi зарур. Бу ўринда шу нарса ҳеч қандай эътирозсиз қабул қилиниши лозимки, ҳозирги даврда ўқитиш ва таълим-тарбия тизимининг барча жабҳаларида фаол социал психологик тайёргарлик усулларида фойдаланиш ва фойдаланилганда ҳам унинг энг самарали, миллат психологиясига мос услубларни кенг тарғиб этиш ва амалиётларда жорий этиш лозим. Ўзбекистон Республикасида кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастурни амалга оширишда ҳам узлуксиз таълимнинг барча босқичларида фаол методлардан кенг кўламда фойдаланиш ўзининг самарасини бериши шубҳасиз. Зеро, бугунги кунда билимдонликнинг энг муҳим жиҳатларидан бири ҳам социал психологик билимдонликдир. Бу нарса, айниқса, катталар фаолиятини тўғри ташкил этиш ва уни ўзгартириш борасида ўз аҳамиятига эга.

Ўйинга оид социал тренинг-бу инсонни мулоқотга ўргатиш учун бажариладиган ўйин машқлари ва ҳатти-ҳаракатлари тизимидир. Тренинг жараёни-бу ҳар бир ўйин машқида унинг раҳбари қандай установка беришидан иборатдир. Тренингнинг асосий мақсади - шахсни психологик (руҳий) жиҳатдан озод қилиш, унда табиий эркинликни ҳис этиши ҳамда ўз гуруҳида ва ундан ташқарида ўзаро муносабат ва алоқа ўрната олишни шакллантириш.

Тренингда унинг раҳбари ё тренер ёки дирижёр сифатида иштирок Тренинг мақсадини аниқ ва ниҳоятда тушунарли даражада тушунтириш мақсадга мувофиқ. Масалан, бошқа кишиларни ёки ўзини ўзи тушунишга ўргатиш. Ўзгаларни ва ўзини ўзи ўрганиш, ўзига-ўзи баҳо беришни таъминлайди, бошқалар фикрини ўқий олиш ва уларни идрок қила олиш аҳамиятини тушунтиради.

Мулоқотда ўзини ўзи бошқаришга фикран эътиборни тўплашни амалга ошириш мақсадида тавсия қилинаётган схемага ролли ўйин ва мунозараларташкил этиш орқали тренинг вазифасини мураккаблаштириш мумкин

Тренинг 3 қисмдан ташкил топган бўлиб қуйидагилардан иборатдир.

1. Психофизиологик контакт ўрнатиш
2. Психологик контакт
3. Психодрамма

Ҳар бир иштирокчи ўзини ўйинга ва ўйин юзасидан импровизация қилишга (тайёргарлик бажаришга) тайёрлаши, руҳий жиҳатдан тайёрланмоғи даркор. Барча гуруҳ ўқувчилари психологик-педагогик консилиум ҳақидаги назарий билимларни, унинг аҳамияти ва мақсадини чуқур ўргангандан кейин улар билан ролли ўйин ўтказиш таклиф қилинади.

Шу нарсани ҳисобга олиш лозимки, ИПТлар меҳнат жамоаларидаги социал ходимлар - психолог, социолог ва бошқаларнинг ҳам одатий ишларидан бирига айланиши, жойлардаги мутахассисларни психологик

коррекция килишда тренинглардан унумли фойдаланиш керак. Ана шундагина, мамлакатимизда демократик жараёнларга одамларни ва яхлит гуруҳларни тайёрлаш иши янада жадаллашади ва шарқона демократик тамойиллар ҳар бир шахснинг онги - шуурига айланади.

Адабиётлар :

1. Андреева Г.М. Социальная психология учебник для Вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2001-378с.)
2. Агеев В.С. Психология межгрупповых отношений. М., 1983.
3. Баротов Ш.Р. Таълимда психологик хизмат асослари. Монография. Т. Маънавият. 1999 й.
4. Баротов Ш.Р. Психологик хизматнинг назарий ва амалий муаммолари. Бухоро, 2008.

GURUHDAN CHETLATILGAN O'SMIRLAR AQLIY IMKONIYATLARINI O'ZIGA XOSLIGI

B.Ergashev - O'zbekiston Milliy Universiteti 2-bosqich magistranti

O'smirlik 10-11 Yoshlardan 14-15 Yoshlargacha bo'lgan davrni tashkil etadi. Hozirgi o'smirlar o'tmishdoshlariga nisbatan jismoniy aqliy va siyosiy jihatdan bir muncha ustunlikka ega. Ularda jinsiy etilish, ijtimoiylashuv jarayoni, psixik o'sish oldinroq namoyon bo'lmokda. Aksariyat o'quvchilarda o'smirlik Yoshiga o'tish, asosan, 5-sinflardan boshlanadi. «Endi o'smir bola emas, biroq katta ham emas» - ayni shu ta'rif o'smirlik davrining muhim xarakterini bildiradi. O'smirlik – bolalikdan kattalikka o'tish davri bo'lib, fiziologik va psixologik jihatdan o'ziga xos xususiyatlari bilan xarakterlanadi. Bu bosqichda bolalarning jismoniy va psixik taraqqiyoti juda tezlashadi, hayotdagi turli narsalarga qiziqishi, yangilikka intilish ortadi, xarakteri shakllanadi, ma'naviy dunyosi boyiydi, ziddiyatlar avj oladi. O'smirlik balog'atga etish davri bo'lib, yangi hislar, sezgilar va jinsiy hayotga taallukli chigal masalalarning paydo bo'lishi bilan ham xarakterlanadi Bu yoshda o'smir rivojida keskin o'zgarishlar ro'y bera boshlaydi.

Bu o'zgarishlar fiziologik hamda psixologik o'zgarishlardir. Bo'yga o'sish bir tekis bormaydi: qiz-bolalar 5-7 sm o'ssalar, o'g'il bolalar 5-10 sm o'sadilar. Bo'yiga karab o'sish paysimon ilk suyaklarning uzunlashishi va umurtqa qismining kattalashishi hisobiga ro'y beradi.

O'smirlik Yoshi dunyokarash, e'tikod, prinsip, o'zligini anglash, baholash kabi shaxs xususiyatlari shakllanadigan davr hisoblanadi. O'smir ulg'aygan sari unda "Ideal Men", "Axloqiy Men" va "Haqiqiy Men" singari shaxsga oid tizim, dunyoqarash, e'tiqod va boshqalar shakllana boradi, undagi o'zi to'g'risidagi tasavvurlar ancha aniq va barqaror bo'lib qoladi.

O'smir o'z faoliyatini muayyan prinsip, e'tiqod va shaxsiy nuqtai -nazari asosida tashkil kila boshlaydi.

O'smir shaxsini tarkib toptirishda uning atrof-muhitga, ijtimoiy hodisalarga, kishilarga munosabatini hisobga olish lozim. Psixologlar o'tkazgan tadqiqotlardan ko'rinadiki, o'smirlarning ko'pchiligi qat'iyatlilik, kamtarlik, mag'rurlik,

118	У.А.Арибжанова. Масофавий таълим тизимида педагогларда касбий компетентликни намоён бўлишининг педагогик-психологик моҳияти	475-481
119	С.М.Юлдашева. Масофавий таълимда ёшлар маънавий тарбиясининг шаклланишида миллий мероснинг ўрни	481-486
120	Н.Р.Усмонова. Масофавий таълимни ривожлантиришда инновацион ва таъсирчан педагогик технологиялар	486-489
121	Л.Я.Олимов., З.М.Махмудова. Психодиагностикани автоматлаштириш ва фанни ўқитишда инновацион педагогик ва ахборот-коммуникацион технологиялардан фойдаланишнинг ўзига хослиги	490-494
122	R.Otamuratov, S.Otamuratova. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish	494-500
123	О.Р.Авезов. Масофавий таълимда ўқув фаолиятини ташкил қилишда психологик экстремал вазиятларнинг психологик таҳлили	501-504
124	Г.Б.Худойқулова. Масофавий таълимда ўсмирларни гуруҳий мулоқотга ўргатишда психологик тренингларнинг аҳамияти	505-507
125	B.Ergashev. Guruhdan chetlatilgan o'smirlar aqliy imkoniyatlarini o'ziga xosligi	507-510
126	Ж.Ж.Рамазонов. Масофавий таълимда талаба-ёшларда ўзини ўзи идора қилишнинг ижтимоий-психологик технологиялари	510-515
127	M.R.Muxtorjonova. Masofaviy ta'lim tizimi, uning afzaliklari va bugungi kundagi ahamiyati	515-517
128	Н.Р.Ахмадов. Таълимда суицидial хулқ атворга эга ўсмирлар билан ишлашнинг педагогик ва психологик технологиялари	517-525
129	Ф.Т.Эгамбердиев. Спортчиларда продавий сифатлар шаклланишининг динамикаси хусусида	525-528
130	D.N.Eshov. Masofaviy talimda futbolchilarni tayyorlashning zamonaviy pedagogic usullari va vositalari	528-532
131	А.А.Собиров. Новые технологии в дистанционном образовании	532-539
132	А.М.Назаров. Инновационные и эффективные технологии развития механизмов психологической защиты у спортсменов	539-543
133	Д.Т.Акмалова. Внедрение ресурсного подхода к организации и управлению педагогическими процессами в дистанционном модульном обучении	544-547
134	Д.Ш.Баратова. Педагогические и психологические факторы образования и психологической службы в обществе	547-552
135	Ф.Н.Халилов И.И.Бобров. Информационные технологии в образовании	553-555
136	Б.К.Машкурова. Технологии планирования смешанного урока	555-560
137	Ш.Гойибова., Ф.Х.Халилов. Роль технологий в сфере образования	561-564
138	Д.Р.Тураева. Особенности стиля общения в учебно-воспитательном процессе	564-568
139	Ф.Н.Халилов. Особенности дистанционного образования в обучении студентов музыкального направления	568-571
140	А.Та'риев. Masofaviy ta'limni rivojlantirishning innovasion va ta'sirchan texnologiyalari	571-574
141	Х.Р.Хайдарова. Виртуал-педагогик маданият масофавий таълим контекстида	574-579
142	Т.А.Джалалов. Масофавий таълим орқали ўқувчиларнинг ўзлаштиришини самарали баҳолаш воситасидан фойдаланиш	579-583
143	S.E.Kushbakova, X.A.Kenjayeve. Masofaviy ta'limda o'qitish uslublari	583-586

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY
VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

**"MASOFAVIY TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI" MAVZUSIDAGI**
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASIDA FAOL ISHTIROKI UCHUN

Qudaygu lo Ja Gulshoda Baratzonova

SERTIFIKAT

BILAN TAQDIRLANADI

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti rektori

G.Sh. Rixsiyeva